

Essay-skriving til ExPhil

På seminarvarianten av ExPhil ved UiO skal du lære å skrive to typer tekst som vi kaller «analyserende tekst» og «argumenterende tekst». I dette notatet forklarer vi hva vi legger i disse to begrepene. Men vi begynner med noen generelle forventninger og tips knyttet til skriving av korte filosofiske essays.

1. Generelle forventninger til essayene og noen nyttige tips

«Spissing» av essayet

Felles for begge typer tekst er at du, grunnet tekstens korte lengde, blir «tvunget» til å ordlegge deg på en fokusert og strukturert måte. Det er lite rom for «prat».

En kortere del av en pensumtekst eller et avgrenset argument er best egnet til ExPhil-essay, ikke minst fordi essayet skal være ganske kort. På denne måten vil du likevel ha mulighet til å gå ordentlig inn i argumentet eller problemstillingen. «Spissete» eller velfokuserte essays lykkes normalt langt bedre enn essays som forsøker å drøfte en veldig stor problematikk eller mange spørsmål på en gang.

Essayets oppbygning

Essayet bør begynne med en kort innledning, som gir en kort oversikt over det aktuelle argumentet eller standpunktet, samt forklare hvorfor dette er interessant og/eller viktig.

Deretter følger essayets midt-del, hvor selve arbeidet gjøres. Denne delen utgjør normalt minst 75% av essayet.

Essayet avsluttes med en kort konklusjon, som oppsummerer de viktigste momentene, samt eventuelt nevner «løse tråder» (dvs. spørsmål som *ikke* er blitt besvart).

Tips til skriving av korte filosofiske essays

Det finnes selvfølgelig ingen kokebok-oppskrift på dette. Men her er noen tips som etter vår erfaring fungerer for de fleste studenter.

- Begynn på skrivingen tidlig, selv om det bare er en kort skisse for å komme i gang.
- Det er vanlig å måtte skrive *flere utkast* før man når frem til en versjon man er fornøyd med. Dette krever tid.
- Det er svært nyttig å diskutere utkast med venner. Slå deg sammen med en eller flere medstudenter og les og kommenter på hverandres utkast! På dette viset oppdager du langt raskere hva som fungerer eller er vanskelig for leseren å følge.

- Bruk et enkelt og klart språk! Filosofi er vanskelig nok som det er, så du bør ikke bruke vanskeligere språk enn det som er strengt nødvendig. Illustrér gjerne argumentene eller påstandene dine med konkrete eksempler. På dette viset unngår du å miste bakkekontakt.

Bruk av sitater

Siter gjerne forfatterens egne ord, men:

- Oppgi alltid kilde, inkl. sidetall
- Sitatet kan gjerne suppleres med en egen formulering av det aktuelle poenget (såkalt «parafrase»)
- Ikke siter for mye: *du* skal føre ordet, ikke forfatteren som du diskuterer

Hvordan du bør forholde deg til forfatteren du diskuterer

Grunnen til at artikkelen du diskuterer er satt opp på pensum er trolig at forfatteren er en smart person som har arbeidet svært mye med den aktuelle problemstillingen. Selvfølgelig bør du alltid forholde deg kritisk til forfatteren og dennes påstander og argumenter. Men forfatteren bør likevel omtales med respekt og aldri latterliggjøres.

Det vil nesten alltid være nødvendig å *tolke* teksten du diskuterer. Du bør da alltid forsøke å finne en «velvillig fortolkning» («charitable interpretation»), dvs. en tolkning som gjør oppfatningen eller argumentet så plausibelt og overbevisende som mulig. Dette er spesielt viktig dersom du er uenig i oppfatningen eller argumentet. Det er ingen stor prestasjon å finne feil i en fordreid eller dårlig tolkning av en forfatter (en såkalt «stråmann»). Det er langt mer imponerende å utlegge argumentet eller oppfatningen på et best mulig vis og *likevel* klare å imøtegå argumentet eller oppfatningen.

2. Analyserende tekst

I denne teksttypen skal du redegjøre for en oppfatning, et standpunkt, eller argumentasjon i teksten. Oppgaveformuleringen gir en antydning om hva du bør legge vekt på. Ren parafrase, uten fokus og strukturering av teksten som du skal forholde deg til, bør unngås. Det gjelder å tolke teksten slik at leseren forstår hva som er det vesentlige.

Denne oppgavetypen kan omhandle alt fra mindre tekstutdrag til hele tekster. Om en oppgave omhandler et lite og avgrenset tekstutdrag, så betyr ikke det at du må være blind for kontekster som kan være av betydning for forståelsen.

Fokus skal være på argumentet eller standpunktet du diskuterer, ikke primært på din egen oppfatning av saken. Argumentet eller standpunktet skal fremsettes på et klart og ryddig vis. Dette vil trolig innebære følgende oppgaver (som alle vil bli utdypet nedenfor):

- a) *Tolke* hvordan teksten bør forstås
- b) Kommentere på *hva slags argumentasjon* forfatteren benytter og *argumentets logiske struktur*

3. Argumenterende tekst

Denne typen tekster trekker inn dine *egne vurderinger*. Slike vurderinger omfatter et spenn av muligheter: fra problematiseringer, standpunkt for og mot, til selv å ta et standpunkt. Oppgaveformuleringen gir en antydning om hva du bør legge vekt på.

Et godt utgangspunkt for slike vurderinger er å trekke inn hva teksten selv sier, og hva som sies i andre tekster på pensum. Du må gjerne komme med egne oppfatninger, ikke som ren syensing, men som argumentative innspill. Det er ikke nødvendig at slike innspill gjenspeiler din faktiske overbevisning; de kan også være hentet fra annen litteratur.

Det er heller ikke nødvendig at du kommer frem til noen entydig konklusjon. Et godt filosofisk essay kan gjerne bestå av noen argumenter eller betraktninger for en oppfatning og noen imot, uten at du definitivt konkluderer med den ene eller det andre.

En argumenterende tekst kan omhandle alt fra mindre tekstutdrag til hele tekster. Om en oppgave omhandler et lite og avgrenset tekstutdrag, så betyr ikke det at du må være blind for kontekster som kan være av betydning for forståelsen.

En argumenterende tekst vil i stor grad bruke de samme verktøy som et analytisk sammendrag, men formålet er annerledes, nemlig selv å forsvare en oppfatning. Denne oppfatningen kan som nevnt ta mange former. Det er *overhodet* ingen forventning om at du skal utvikle eller forsvare din egen «isme». Essayets bidrag kan f.eks. være å vise at en forfatters argument er (eller ikke er) overbevisende, at en forfatters oppfatning må nyanseres, å videreutvikle en forfatters argument, osv.

Nyttige ting å ha i tankene når du skriver en argumenterende tekst

- Forsøk å foregripe innvendinger mot ditt eget argument!
- Filosofiske tekster kan lett miste bakkekontakt! Bruk gjerne konkrete eksempler eller analogier for å støtte opp om dine argumenter eller oppfatninger.
- Få tydelig frem den logiske strukturen i argumentet ditt. Hvilke påstander følger fra hvilke, og hvordan?
- Saklighet («gå etter ballen, ikke mannen»): Selv når man har sterke oppfatninger eller følelser om et spørsmål, skal folk med andre oppfatninger behandles og diskuteres med respekt. Du kan gjerne forsøke å bekjempe meningsmotstandere med argumenter, men de skal aldri latterliggjøres.

4. Noen nyttige begreper fra argumentasjonslæren

Enten du skriver en analyserende tekst eller en argumenterende tekst kan det være nyttig å huske på noen idéer og begreper fra argumentasjonslæren.

- (a) Et argument har ett eller flere premisser og en konklusjon. *Premissene* er antagelser som (i) antas som opplagte, (ii) som godtas av alle parter i en diskusjon, eller (iii) som godtas inntil videre, men vil senere forsvares. *Konklusjonen* er påstanden som argumentet forsvarer.
- (b) Et argument er (*logisk*) *gyldig* dersom konklusjonen følger logisk fra premissene. Det er ikke noe krav at premissene skal være sanne. For eksempel:
 - Premiss 1: Månen er en gul ost
 - Premiss 2: Jeg liker gul ost
 - Konklusjon: Jeg liker månen
- (c) Et argument er *sunt* eller *holdbart* dersom det *både* er (logisk) gyldig og har sanne premisser. Argumentet ovenfor er gyldig, men ikke holdbart.
- (d) *Presisering*: Mange påstander kan være flertydige eller uklare på andre vis. Det kan da være aktuelt å vurdere ulike presiseringer av påstanden, som er skarpere og klarere enn påstanden som presiseres.
 - T₀: Sjefen lovte ikke å sparke meg
 - T₁: Sjefen lovte å ikke sparke meg
 - T₂: Sjefen lovte ikke at han skulle sparke meg
- (e) *Definisjoner*: En *stipulativ definisjon* fastsetter hvordan et ord eller uttrykk skal forstås. En *realdefinisjon* søker å forklare hva en ting eller egenskap egentlig er.

Stipulativ definisjon: «Terrorist» vil i denne teksten brukes om personer som bruker ulovlig vold for å oppnå politiske mål gjennom å spre frykt.

Realdefinisjon: En terrorist er en person som bruker ulovlig vold for å oppnå mål gjennom å spre frykt.

Argumentasjonsformer

- (a) Et *deduktivt* argument forsøker å vise at konklusjonen følger logisk fra premissene.
 - Premiss 1: Alle svaner er hvite
 - Premiss 2: «Havnesjefen» er en svane
 - Konklusjon: «Havnesjefen» er hvit
- (b) Et *induktivt* argument forsøker å generalisere fra observerte enkelttilfeller til en generell påstand eller ytterligere enkelttilfeller som ennå ikke er observerte.
 - Premiss: Alle svaner i Norge er hvite (sant)
 - Konklusjon: Sannsynligvis er alle svaner i Australia også hvite (usant).

- (c) Et *abduktivt* argument slutter fra noen premisser til en konklusjon som ansees som den beste tilgjengelige forklaring på disse premissene.
Premiss 1: Alle svaner i Norge er hvite (sant)
Premiss 2: Denne svanen er hvit (sant)
Konklusjon: Denne svanen kommer fra Norge (ikke nødvendigvis).

Visse andre argumentasjonsformer er mye brukt i filosofisk sammenheng.

- (d) *Tanke-eksperiment*: Filosofiske tekster benytter ofte tanke-eksperimenter hvor man vurderer en imaginær situasjon for å teste en filosofisk oppfatning eller teori.

Er du identisk med kroppen din? Tenk deg at hjernen din blir transplantert inn i en annen kropp, mens kroppen din får transplantert inn en annen hjerne. Er du identisk med personen som har din hjerne eller med personen som har din kropp?

Er tortur alltid moralsk galt? Tenk deg at du ved å torturere en terrorist kunne få ham til å røpe hvor en bombe er plassert, som ellers ville drepe hundrevis av uskyldige mennesker.

- (e) *Analogier* har følgende form:

En påstand holder for en ting eller oppfatning *A*
En annen ting eller oppfatning *B* er svært lik *A*
Følgelig holder samme påstanden også for *B*.

En konfekteske kan inneholde mange overraskelser
Mennesker kan ofte overraske oss
Mennesker er som konfektesker

Spørsmålet du må stille deg er hvor god analogien er: er *B* faktisk så lik *A* at man kan overføre den aktuelle påstanden fra *A* til *B*?

NB! Med unntak av deduktive argumenter forsøker ingen av disse argumentasjonsformene å være logisk gyldige. Slike argumenter kan dermed ikke kritiseres utelukkende pga. manglende logisk gyldighet.

Argumenters struktur

Et argument har som sagt ett eller flere premisser og en konklusjon. For å være overbevisende, må argumentet gjøre det klart hvordan du kommer fra premissene til konklusjonen. Både når du selv argumenterer og når du analyserer andres argumenter kan det være nyttig å fremsette et argument skritt for skritt, hvor du klart forklarer hvordan (eller diskuterer hvorvidt) hvert skritt følger fra de foregående. Hva slags argumentasjonsformer benyttes? Hvor overbevisende er de ulike skrittene?

Noen eksempler på hvordan et argument kan svikte

- Logisk feilslutning: konklusjonen følger ikke fra premissene
Premiss 1: Hvis jeg vinner i lotto, så får jeg betalt husleien.
Premiss 2: Jeg fikk betalt husleien.
Konklusjon: Jeg må ha vunnet i lotto.
- Sirkulær argumentasjon (dvs. at man antar hva som skal vises)
Premiss 1: Hvis Gud finnes, så er alt som fremstår klart og tydelig for meg også sant.
Premiss 2: Det fremstår klart og tydelig for meg at Gud finnes
Konklusjon: Altså er det sant at Gud finnes
- Irrelevans eller usaklighet: argumentet (eller deler av dette) har ingenting med konklusjonen å gjøre.
Premiss 1: Hvis du kjører en bensin- eller dieselbil slipper du CO₂ ut i atmosfæren
Premiss 2: Du mener vi bør redusere CO₂-utslippene, men du kjører en bensinbil
Konklusjon: Da kan du ikke delta i miljødebatten.